

Kaija Markus¹ – Vecsernyés Ildikó² – Irene Wichmann³

A MIGRÁNS TANULÓK OKTATÁSÁRÓL FINNORSZÁGBAN

Abstract

This paper discusses the education of immigrants in Finland, with special focus on language teaching. Our purpose is to provide an overview of different levels of education while paying particular attention to primary school and adult education. In Finland, legislation calls for the organization of immigrants' education and regulates the curricula to be used on different levels of education. Particularly in the case of the capital city and other, larger urban areas, the growing influx of immigrants implies a continuous need to develop immigrant education. In this paper, we introduce the guidelines for immigrant education in Finland and offer examples of how courses are realized at different levels.

Keywords: *immigrant students, the Finnish model, educational planning, language teaching, our personal teaching experience*

Kulcsszavak: *migráns tanulók, a finn model, oktatásszervezés, nyelvoktatás, személyes tanári tapasztalatok*

1. Bevezetés

Jelen cikkünkben a migránsok finnországi tanításával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozunk. Igyekszünk rövid áttekintést nyújtani az oktatás különböző szintjeiről. Érintjük az általános iskolát, amely kilencosztályos Finnországban, röviden vázoljuk a középiskolai (három- vagy négyéves) oktatás sajátosságait, illetve beszámolunk a felnőttoktatásról is. Bemutatjuk, milyen törvényi háttérrel rendelkezik a migránsok oktatása az országban. A cikk írói közül ketten finn nyelvet tanítanak, Kaija Markus migráns gyerekeket tanít általános iskolában, Irene Wichmann pedig migráns felnőtteket oktat. Cikkünket igyekszünk a munkánk során előkerülő példákkal, gyakorlati tapasztalatainkkal is gazdagítani. Írásunkban röviden bemutatjuk egy-egy általunk kiválasztott oktatási intézmény, illetve tanulócsoport példáján keresztül, hogy hogyan folyik a migránsok tanítása a gyakorlatban.

---

¹ Kaija Markus magyar és finn nyelvtanár, Helsinki Egyetem; kaija.markus@helsinki.fi

² Vecsernyés Ildikó magyar nyelvtanár, Helsinki Egyetem; ildiko.vecsernyes@helsinki.fi

³ Irene Wichmann PhD, magyar és finn nyelvtanár, Helsinki Egyetem; irene.wichmann@helsinki.fi

2. A migráns diákok az általános iskolai oktatásban

Finnországban migráns tanulóknak tekintik az oda költözött, illetve az ott migráns szülőktől született gyerekeket és fiatalokat. A migránsok oktatásának célja, hogy biztosítsa a Finnországba költözött számára, hogy a társadalom egyenrangú tagjaivá válhassanak. A Finnországban életvitelszerűen lakó tanköteles (vagyis 7-16 éves) migráns tanulókat ugyanolyan jogok illetik meg az általános iskolai tanulmányaik folytatására, mint a finneket (l. www.opetushallitus.fi).

Az egyenjogúsággal kapcsolatos kérdésekkel és a hátrányos megkülönböztetés tiltásával a Finn Alkotmány alapjogi rendelkezései foglalkoznak. Az Európai Unió 2000-ben két irányelvet fogadott el, amelyeket a 2004. február 1-jén életbe lépett egyenjogúsági törvénnyel végre is hajtottak. Az állami és önkormányzati hivatalos szervek, így az oktatással foglalkozók is, kötelesek az egyenjogúsági törvény alapján tervet készíteni az oktatás területén történő etnikai egyenjogúság elősegítésére. A migránsok oktatása az országos alapfokú oktatási tanterv elveire épül. A tanterv elvei közül a hatodik foglalkozik a különböző nyelvi és kulturális csoportok oktatásával. A migránsokra vonatkozó részekben összefoglalják azon alapelveket, amelyeket a migránsok oktatása folyamán be kell tartani. Az oktatásnak támogatnia kell a tanulót abban, hogy mind a finn nyelvi és kulturális, mind a saját nyelvi és kulturális közösségének aktív és kiegyensúlyozott tagjává váljék. Ebben központi helyet foglal el a tanuló finn- és származásnyelvi oktatása, de egyúttal figyelembe veszik a tanuló hátterét és kiinduló helyzetét, vagyis származási nyelvét, kultúráját, az országba való bevándorlás okát és az ott eltöltött időt is (Ikonen 2005: 11-12).

A külföldről érkező gyermeket általában kora, tudása és készségei tekintetbe vételével sorolják be a megfelelő általános iskolai osztályba. Mivel Finnországban két hivatalos nyelv van, a finn és a svéd, a migráns gyerekek szükség esetén finn- vagy svédoktatásban (finn vagy svéd mint második nyelv) részesülnek a migránsok számára meghatározott óraszámban.⁴

A finn, a svéd és a származásnyelv oktatása mellett az iskolák lehetőségeik szerint rendszeres korrepetálást is nyújtanak a migráns tanulóknak különböző tantárgyakból. A korrepetálás tulajdonképpen afféle felzárkóztatás, amelyet az iskolák általában a tanár által felmért igény, vagy a diák, illetve a szülők kérése alapján tartanak, és amelyet a finn tanulók is rendszeresen igénybe vehetnek és vesznek.

A tanulóknak jogukban áll hitüknek megfelelő hitoktatásban is részesülni, ha minimum három ugyanolyan vallást gyakorló tanuló van egy iskolában, és a szülők kérvé-
nyezik a saját hit oktatását.⁵

⁴ Svédül azok tanulnak, akik olyan területén laknak az országnak, ahol a helyi lakosság túlnyomó többsége a svéd nyelvet beszéli. A migránsok számára a lehetőségek szerint szervezni lehet származásnyelvi órákat is. Finnországban ilyen oktatás körülbelül ötven különböző nyelven történik.

⁵ http://www.oph.fi/julkaisut/2011/maahanmuuttajien_koulutus_suomessa_tilannekatsaus

2.1. Felkészítő oktatás

Az alapfokú oktatásról szóló törvény (628/1998) rendelkezik a migránsok ún. felkészítő oktatásáról. Az alapfokú oktatásra vonatkozó felkészítő oktatásban azok a migráns gyermekek részesülnek, akiknek finn vagy svéd nyelvi tudása, és/vagy más területen megszerzett tudása és felkészültsége nem elegendő az iskolai előkészítő⁶ vagy általános iskolai oktatásban való boldoguláshoz. A 6-10 éves gyermekek esetében ez minimum 900 órás felkészítő oktatást jelent, az ennél idősebbek esetében minimálisan 1000 órát. Az oktatásban részt vevő gyermeknek joga van a felkészítőt már a fenti óramennyiség elvégzése előtt abbahagyni, ha már képessé vált részt venni a hagyományos iskolai tanórákon. A felkészítő oktatásban részt vevő tanulócsoporthoz a felkészítőtől az oktatást szervező intézmény gondoskodik. A tanulócsoporthoz úgy igyekeznek kialakítani, hogy figyelembe vegyék a tanulók életkorát, készségeit, és lehetőséget adjanak nekik az egészséges növekedésre, fejlődésre, illetve a számukra elkészített saját tanterv céljainak elérésére. A felkészítő oktatás folyamán a tanulót integrálják az életkorának megfelelő finn vagy svéd nyelvű tanulócsoporthoz az egyéni tantervében megfogalmazott céloknak megfelelően.⁷

Gyakorlatban ez azt jelenti, hogy amikor egy finnül vagy svédül alig tudó diák megkezd a felkészítő oktatást, tanulmányai kezdetben főleg a nyelv elsajátítását célozzák meg, de a lehető leggyorsabban, esetenként már néhány hét múlva, a diákot valamelyik osztály egy-egy olyan órájára integrálják, amelynek a megértéséhez nincs szükség nagyon magas szintű nyelvtudásra. Elsőként általában torna-, rajz-, technika- és énekórákra küldik be a diákokat. A folyamat során a tanuló lassan-lassan átkerül saját leendő osztályába.

2.2. A származásnyelv tanítása

Finnország Alkotmányának (1999/731) 17. paragrafusa rendelkezik a saját nyelvhez és kultúrához való jogról. Eszerint a számiknak mint őslakosoknak, illetve a romáknak és „egyéb csoportoknak” joguk van szinten tartani és fejleszteni anyanyelvüket és kultúrájukat.

A származásnyelv tanítása az alapfokú oktatást kiegészítő oktatásnak számít. Ez nem az alapfokú oktatásról szóló törvénynek megfelelő oktatás, hanem külön állami támogatás segítségével szervezik. A származásnyelv oktatása fejleszti a tanuló gondolkodási, nyelvhasználati készségeit, önkifejezését, kommunikációs készségét, elősegíti szociális kapcsolatainak és világnézetének alakulását, illetve személyiségfejlődését (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004: 305).

A finn oktatási rendszerben a származásnyelvet „saját anyanyelvnek” nevezik, az ehhez kapcsolódó oktatásra pedig a „saját anyanyelvi oktatás” (finnül *oman äidinkielen*

⁶ Finnországban 2015 őszétől minden hatodik évét betöltött gyermeknek kötelező iskolai előkészítőre járnia, azonban a gyerekek túlnyomó része már korábban is elvégzi az előkészítőt. Ennek megszervezését az önkormányzat köteles biztosítani.

⁷ http://www.oph.fi/julkaisut/2011/maahanmuuttajien_koulutus_suomessa_tilannekatsaus

opetus) kifejezést használják. A magyarországi terminológiában a származásnyelvet nem feltétlenül azonosítják az anyanyelvvel. „Származási nyelvről akkor beszélünk, amikor az egyén (születésétől vagy gyermekkorától) olyan nyelvi (makro)környezetben él (és nevelkedik), amely nem szülei (vagy egyik szülője) anyanyelve. Egyes nyelvészek a származási nyelvet az idegen nyelvek csoportjába sorolják, mások a származási ország nyelvével azonosítják, megint mások a származási nyelv és az anyanyelv közé egyenlőségjelet tesznek” (Illés-Molnár 2010: 68).

A származásnyelv oktatásának feladata az, hogy felkeltse a tanuló érdeklődését „saját anyanyelve” iránt, azíránt, hogy használja azt, fejlessze nyelvi készségeit az alapfokú oktatás után is, valamint hogy megismerje saját hátterét és kultúráját. A származásnyelv tanulása növeli a diák lehetőségeit arra, hogy az összes általános iskolai tantárgyat sikeresen tanulhassa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004: 305).

Amikor Finnországban a különböző nyelvek származásnyelvi oktatásához tanterveket készítenek, az adott nyelv speciális sajátosságai, szerkezete, irodalmi nyelvének fejlettségi szintje és kulturális háttere szolgálnak kiinduló alapként. Az ún. „saját anyanyelvi” oktatásban tanulónak lehetősége kell, hogy nyíljon megismerkedni saját kultúrájának különböző részterületeivel. A tanulás céljának megállapításakor figyelembe veszik a tanuló korát, korábbi tanulmányait, tanulási stratégiáit és az otthona és környezete nyújtotta támogatást a „saját anyanyelv” fejlődésében. A tanítás a tanuló nyelvi készségeiből és kulturális tapasztalataiból indul ki. A tanítás során az iskola támaszkodik az azonos nyelvet beszélő diákok kooperációjára, és gondoskodik arról, hogy a diákoknak lehetőségük legyen minél többet használniuk és hallaniuk származásnyelvüket (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004: 303).

Az „saját anyanyelv” tantárgy tanításának központi magját a lehetőségek szerint a finn mint második nyelv tantárgy követelményeihez igazítják. A tanítás fontos része a különböző iskolai tantárgyak szókincsének és fogalmainak megtanítása. A tartalmi követelményeket a rendelkezésre álló óraszám, a tanulócsoporthoz nagysága, a tanuló nyelvi képességei és kor szerinti megoszlása befolyásolja.

Az oktatás mennyiségéről az egyéni tantervben döntenek. Az oktatás céljainak arányban kell állniuk a tanórák számával. Az anyanyelv tanításának imént említett alapelveit évi heti két órás származásnyelv-oktatáshoz mérten határozták meg (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004: 303).

Következzék néhány érdekes adat 2012-ből. „Finnországban 2012 tavaszi félévében 92 intézmény szervezett származásnyelvi oktatást 52 különböző nyelvből. 2012 őszi félévében 88 helyen 54 nyelvet oktattak az ún. „saját anyanyelvi”, vagyis a származásnyelvi órákon. (Az adatok a finnországi települések által bejelentett számokon alapulnak.) A magyar nyelvű tanulók száma a „saját anyanyelvi” órákon 2012 tavaszán 71, őszi félévében 81 volt.⁸

⁸ Lásd: http://www.oph.fi/Omana_aidinkielenä_opetetut_kielet_ja_opetukseen_osallistuneiden_määrät_vuonna_2013

2.2.1. A magyar származásnyelv tanítása; a vantaai példa

Lakóhelyünk, a főváros és agglomerációja területén régi hagyományai vannak a magyar származásnyelv tanításának. Helsinkiben és a két szomszédos nagyvárosban, Vantaaban és Espooban évek óta tanítanak magyart Finnországba költözött vagy ott született gyermekeknek. Azért, hogy olvasóinknak a helybeli magyartanítás egy kis szeletét bemutathassuk, beszélgettünk Rudner Edinával, aki a kb. 208 000 lakosú Vantaaban tanít magyar származásnyelvet. Rudner Edina 2002 óta él Finnországban, és harmadik éve tanít magyart gyerekeknek. Képesítése szerint biológianővér. Ahhoz, hogy egy településen magyaros csoport indulhasson, minimum 4 fő jelentkezésére van szükség. Rudner Edina csoportjába ebben az évben tíz tanuló jár, akiknek életkora 6 és 12 év között van. A csoport nagyon heterogén, de szétbontására anyagilag nincs lehetőség, ezért Rudner tanárnő differenciáltan tanít, a különböző korú és nyelvtudású gyerekek más-más feladatokat kapnak. A város biztosítja a tanár fizetését, a tantermet, amely technikailag teljesen felszerelt, egy tárolóhelyet a taneszközöknek, írószereket és füzeteket, és gyermekeként évi tíz eurót (tan)könyvvásárlásra. Rudner Edina Magyarországon szerzi be a könyveket, tankönyveket és évente egy új társasjátékot is. Az órákat tanítási időben kell tartani, tehát csak hétköznap lehet tanítani és legkésőbb délután öt óráig be kell fejezni az oktatást. Az időpont és a hely egyeztetése nem könnyű, és a magyarórákra többen járnának, ha több csoport indulna a város különböző területein. A munkába járó szülők egy részének gondot okoz a kisebb gyermekek másik iskolába való átszállítása munkaidőben. Az órák jelenleg péntekenként fél négytől ötig tartanak. A gyerekek kedvencei a magyar nyelvű társasjátékok (Mentsük meg a Földet, Hajózás a Balatonon stb.). Tipikus nyelvi hibáik, amelyeket rendszeresen vétenek, általában finn szavak, szó szerkezetek vagy mondatok szóról szóra való lefordításából erednek. Például a „Mi újság?” kérdésre újra és újra azt válaszolják: „Jó”. Kialakulóban van az a hagyomány, hogy a Helsinkiben lévő Magyar Tudományos és Kulturális Központ a Balassi Intézettel és a helsinki Finn–Magyar Társasággal karöltve minden év őszén továbbképzést tart a finnországi magyar származásnyelvi és magyar mint idegennyelvi tanároknak. Rudner Edina szerint ezek a továbbképzések rendkívül fontosak a tanárok számára, és ezek egyik nagyon lényeges hozadéka, hogy találkozhatnak és eszmét cserélhetnek kollégáikkal. (A finnországi magyar származásnyelvi oktatásról részletesebben például Kovács Magdolna írt, I. Kovács 2011.)

2.2.2. Készülőben az új tanterv

A származásnyelv-oktatás új tanterve 2016-ban fog megjelenni, és az összes nyelvre vonatkozik majd. Figyelemre méltó változás az, hogy a származásnyelvet a tantervben a Finnországban oktatandó anyanyelvek (pl. finn mint anyanyelv, finn mint második nyelv, svéd nyelv, számi nyelv, roma nyelv, jelnyelv) szintjére készülnek emelni. Az oktatás megszervezése azonban fakultatív, csakúgy, mint az órákon való részvétel. Az oktatásra állami támogatást lehet majd pályázni. A származásnyelv-tanárok munkájának

segítésére igyekeznek továbbképzéseket és tanárképzéseket rendezni.⁹ Ilyen képzéseket nyújt többek között a Tamperei Egyetem, a Turku Egyetem és a Helsinki Egyetem Palmenia Továbbképző Intézete, ahol társszerzőnk, Irene Wichmann dolgozik.

2.3. A migráns tanulók tanítása az általános iskolában; a Mikkolai Általános Iskola példájának bemutatása

A Mikkolai Iskola alsó és felső tagozatból álló általános iskola Finnországban, Vantaa városban található. A finn nyelvű iskola több mint 800 tanulójának körülbelül egy-negyede nem finn nyelvi és kulturális háttérrel rendelkezik. Az iskolában két felkészítő csoport működik, az egyikben 1–3, a másikban 4–9. osztályos tanulók vannak. A két felkészítő oktatásban részesülő diákcsoport egy-egy saját tantermet kapott, és mindkét csoportban egy főállású tanár tanít, illetve részidőben pedagógiai asszisztens segíti a diákok előrehaladását.

A magas szintű finn nyelvtudás megszerzéséhez több évre van szükség, ezért a felkészítő oktatás után a diákoknak lehetőségük van finn nyelvtan és irodalom órák helyett finn mint második nyelv tantárgyat tanulni. A finn mint második nyelv órákat egyidőben tartják a finn nyelvtan- és irodalomórákkal. A Mikkolai Iskolában három finn mint második nyelvet tanító tanár dolgozik, egyikük társszerzőnk, Kaija Markus.

A finn nyelv tanításában funkcionális nyelvtudás elsajátítására törekszenek. A nyelvre úgy tekintenek mint a kommunikáció eszközére, és a fő hangsúly a nyelv használatára esik. Természetesen a nyelv formai sajátosságairól sem szabad elfeledkezni, hiszen meg kell tanulni például azt, hogyan kell helyesen írni. A cél az, hogy a tanuló az általános iskola végére a lehető legmagasabb szintű nyelvtudással rendelkezzen a nyelvtudás minden részterületén (Nissilä- Mustaparta 2005: 84).

A tanév kezdetén felméri minden tanuló nyelvtudásának szintjét, hogy mindenki a lehetőségek szerint a számára legmegfelelőbb szintű finn nyelvi oktatásban részesülhessen. A beszélt nyelvet a gyerekek és fiatalok általában viszonylag gyorsan megtanulják, a különböző tantárgyak absztrakt szókincsének elsajátítása azonban sokak számára nehézségekkel jár, és nem könnyű a finn nyelv szerkezetéből adódó sokféle ige- és névszótó, illetve ragozási típus megtanulása. A finn nyelven való írás megtanulása is sok gyakorlást igényel, különösen, ha a diák származásnyelvének írásában nem latin betűket használnak (pl. arab, kínai stb. nyelvek).

Egy nemrég megjelent, a finn nyelv szókincsének elsajátítását vizsgáló doktori disszertációban olvashatjuk, hogy a migráns gyermekeknél – még a Finnországban születetteknél is – az alsó tagozat vége felé a kontrollcsoportnál lényegesen gyakrabban találunk a hétköznapi finn szókincs területén hiányosságokat (Honko 2013).

Kaija Markus és kollégái ugyanezt figyelték meg iskolájukban saját tanítványaik esetében is, s emiatt a finn nyelvórákon átnézik a humán és reál tantárgyakkal, pl. történelemmel, biológiával stb. kapcsolatos szókincset, oly módon, hogy ezt bizonyos

⁹ Informátorunk Helena Korpela finn nyelvtanár volt, aki az ún. „Saját anyanyelvi oktatás tantervreformja” munkacsoport tagja.

nyelvtani jelenség tanításába integrálják. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy például a történelem tárgyhoz kapcsolódó szavakat a múlt idő elsajátításával kötik össze; a nyelvtani gyakorlatokat úgy tervezik meg, hogy azok segítséget nyújtsanak mind a nyelvtan, mind a történelemmel kapcsolatos szókincs tanulásához, fogalmazást pedig olyan témáról íratnak, amely szintén ugyanezt a szókincset gyakoroltatja. Ehhez a munkamódszerhez természetesen szükség van sok-sok lelkesedésre, új tananyagok folyamatos készítésére és a tanárok folyamatos együttműködésére. A tanítóktól és szaktanároktól kapott pozitív visszajelzések alapján ez nagyon hasznos (út)iránynak látszik a finn nyelv tanításában.

A Mikkolai Iskolában a diákok a bizonyítványban egészen a hatodik osztályig szöveges értékelést kapnak. A nyelvtudás értékelése a Közös Európai Referenciakereten alapul.

Mivel a finn iskolarendszer sok más országétól nagyban eltér, Kajja Markus és kollégái iskolájukban csoportot szerveztek a migráns tanulók szüleiből azzal a céllal, hogy a gyermekek szülei a finn iskolarendszert, kultúrát és szokásokat jobban megismerjék és megértsék. A szülői csoportban foglalkoztak például az iskolai szabályzattal, az iskolai személyzet munkaköri feladatainak megismertetésével (a szülők gyakran nem tudják, mivel is foglalkozik pontosan az iskolában dolgozó gyógypedagógus, iskolapszichológus vagy iskolai szociális munkás), a gyereknevelés kihívásaival, a származásnyelv megőrzésével és ennek segítségével, valamint a finn nyelv elsajátításának kérdéseivel. A csoport megalakítása nagyon hasznosnak bizonyult, és a tanárok a csoport tagjaitól nagyon sok pozitív visszajelzést kaptak.

Az iskolában a finn mint második nyelv tanárai szorosan együttműködnek a származásnyelvet oktató tanárokkal. A tanuló származásnyelv-tudásáról és átfogó helyzetéről rendkívül hasznos információkat lehet kapni annak származásnyelvi tanárától. Ha valamely diák esetében felmerül az a lehetőség, hogy tanulási zavarai vannak, a származásnyelvet oktató tanártól felvilágosítást kaphatnak arról, vannak-e a diáknak az általa tartott órákon hasonló nehézségei. Fontos, hogy a tanulási nehézségekre időben fény derüljön, és hogy azokat véletlenül se magyarázzák a tanuló hiányos finn nyelvtudásával. A származásnyelvet oktatók egyfajta kulturális tolmácsokként is dolgoznak, mivel elkerülhetetlen, hogy ne álljanak elő olyan helyzetek, amelyekben a kulturális különbségek miatt a tanárok a tanulókkal vagy szüleikkel félreértik egymást.

Az iskolában igyekeznek a gyermekek számára világossá tenni, hogy mindenki nyelvi és kulturális háttere értékes és fontos. Próbálják felhívni a figyelmet arra, hogy milyen gazdagságot hoznak az iskola életébe a különböző nyelvek és kultúrák. Az iskolában használt nyelvek közül ki szoktak választani minden hónapban egyet, amelyet „a hónap nyelveként” be is mutatnak. Ilyenkor különös figyelem fordul az iskola diákjainak származásnyelve felé. A hónap nyelvét mindig a hétköznapi programok közé vegyítve mutatják be: mesélnek az adott nyelvről, meghallgatják, hogyan hangzik, ismerkednek az ország kultúrájával, megtanulnak néhány kifejezést. Így diákjaik a hétköznapi iskolai tevékenységek felül nemzetköziségre nevelésben is részesülnek.

3. A migránsok oktatása a középszintű oktatásban, különös tekintettel a gimnáziumokra

A migránsok és más idegen nyelvűek gimnáziumi oktatásában és tanulmányai során az országos kerettanterv alapelveit és a gimnázium helyi tantervét veszik alapul, figyelembe véve a tanuló háttérét, kiinduló helyzetét (pl. finn- vagy svéd tudásának szintjét), anyanyelvét és kultúráját, az országban eltöltött időt és korábbi tanulmányait. A tanításban és tanulmányai során igyekeznek segíteni a tanuló fejlődését, és azt, hogy finn nyelvi és kulturális, valamint „saját anyanyelvi” és kulturális környezetének aktív és kiegyensúlyozott tagjává válhasson. A migráns és idegen nyelvű tanulóknak az iskola tannyelve alapján meghatározott anyanyelvi órák helyett lehet finn vagy svéd mint második nyelv-oktatást biztosítani abban az esetben, ha a tanuló finn- vagy svéd tudása nem tekinthető a nyelvtudás minden részterületén anyanyelvi szintű tudásnak. Célul tűzték ki, hogy a gimnázium elvégzésekor a finn mint második nyelvet tanulók elérjék legalább a B2-es nyelvi szintet (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003: 62). A migráns és idegen nyelvű tanulók számára szervezhetők származásnyelvi órák is, összefogva más tanintézményekkel. A finn, svéd vagy származásnyelvi oktatáson kívül a migráns és idegen nyelvű tanulóknak szükség esetén további segítséget is kell nyújtani abban, hogy gimnáziumi tanulmányaikat sikeresen el tudják végezni. A migráns és idegen nyelvű tanulókat már gimnáziumi tanulmányaik kezdetén informálni kell arról, hogy milyen tárgyakat tanulhatnak, milyen támogatást, segítséget kaphatnak tanulmányaik során, és milyen jogokkal rendelkeznek az érettségi vizsgáik letételét érintően. A fenti információk a finnországi *Gimnáziumi kerettanterv*ben olvashatóak (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003: 20). Az érettségien 1996 óta lehetőség van finn mint második nyelv vizsgát tenni.

Migránsok az 1990-es évek óta vesznek részt szakképzésben, s létszámuk folyamatosan növekszik. A migránsok különleges igényeit figyelembe vették a különböző szakképzettségek elérésére irányuló országos kerettanterv alapelveinek készítésekor. Minden intézmény saját tantervében meg kell jelennie annak, hogy hogyan tervezi meg a migráns tanulók oktatását. Ezenkívül a migránsok számára 1990 óta szerveznek ún. előkészítő képzést, amelynek a segítségével igyekeznek felkészíteni a tanulókat a tényleges szakmai képzésre.¹⁰

4. A felnőtt migránsok nyelvi képzése

A felnőtt migránsok Finnországban igen heterogén csoportot alkotnak; ugyanúgy tartoznak közéjük írni és olvasni nem tudók, például a menekülttelepítési kvóta keretében érkezett személyek, mint szakképzett vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezők. 2013 végén Finnországban körülbelül 290 000 migráns volt, ami a népesség 5,3 %-át

¹⁰ http://www.oph.fi/maahanmuuttajat_ammattillisessa_peruskoulutuksessa

teszi ki, és számuk tovább emelkedik. A migránsok nem szétszórtaan élnek az egész ország területén, hanem főleg a főváros és agglomerációja, illetve a nagyobb városok területén laknak. Nyelvi hátterük nagy sokszínűséget mutat; a legnagyobb létszámban orosz, észt, szomáli és angol nyelvű személyekről van szó (www.migri.fi).

A finn bevándorlási politika célja, hogy a migránsok beilleszkedjenek a finn társadalomba, s ehhez olyan nyelvi, társadalmi, kulturális és életvezetési készségekkel lássák el őket, amelyek segítségével boldogulhatnak a mindennapokban és a munkavállalás területén. A jó finn vagy svéd nyelvtudás megszerzésének e cél elérésében központi szerepe van. A migránsok oktatása a társadalmi beilleszkedés elősegítésére vonatkozó törvényre épül (Kotouttamislaki). Azoknak a Finnországba állandó jelleggel költözött személyeknek, akik nem rendelkeznek munkahellyel, joguk van kapni egy személyre szóló ún. „a társadalmi beilleszkedés elősegítésére vonatkozó tervet” és az ebben leírt szolgáltatásokat. E terv legfeljebb három évre szól, de kivételesen helyzetekben, például az írni-olvasni nem tudók esetében, ez meghosszabbítható két évvel (Kotouttamislaki 2010/1386).

A beilleszkedési tervben nagyon fontos szerephez jut a tanulmányok megtervezése. Ennek lényeges eleme a beilleszkedési tanácsadás, amely magában foglalja a szakmai és nyelvi tudás felmérését és az adott felnőtt személyes céljainak feltérképezését. A migráns felnőtteknek a munkaerő-politikai, vagyis a Munkaügyi Igazgatóság által szervezett oktatáson kívül más lehetőségeik is vannak tanulmányok folytatására, pl. a népfőiskolákon és felnőttoktatási központokban, esti gimnáziumokban vagy egyesületek szervezte tanfolyamokon. Ezekhez anyagi támogatást is kaphatnak (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi (2007) oph.fi.). Finnországban nagy hagyományai vannak a közművelődést szolgáló népfőiskolai tanításnak, amely országszerte több mint 200 intézményben folyik.

A beilleszkedést elősegítő oktatás olyan tanegységekből épül fel, amelyek tartalma az adott tanuló korábbi végzettsége, készségei és személyes célkitűzései alapján – a saját tanulmányi tervre épülve – egyénileg változhat. Az olyan személyeknek, akiknek kezdő szintű finnoktatásban kell részt venniük, egy 45 kreditpontos képzést nyújtanak (egy kreditpont 40 órai tanulást és otthoni munkát jelent). E képzés célja jól használható, stabil B1-es szintű nyelvtudás elérése. A képzésen való részvétel hosszabb időintervallumot is igényelhet, és meg-megszakíthatják pl. munkahelyi gyakorlatok. A képzés szerves része a tanulmányokkal és a munkába állással kapcsolatos tanácsadás és karriertervezés, ezenkívül nyelvórák, valamint többek között társadalomtudományi és kulturális tanulmányok „felkészítés a munka világára” és tanulási stratégiák oktatása tartoznak bele. A beilleszkedést elősegítő oktatást az Opetushallitus (az Oktatási Minisztérium Oktatási Hivatala) által kiadott „Ajánlás a felnőtt migránsok beilleszkedést elősegítő oktatási tanterve számára” vezérli (DNO 5/421/2007). (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi (2007) oph.fi.)

A nyelvoktatásban a funkcionalitáson és a kommunikativitáson van a hangsúly; a cél olyan nyelvtudási szint elérése, amely segítségével a hétköznapokban és a munkahelyen boldogulni lehet. A finn nyelvi tanulmányok célkitűzései a Közös Európai Referenciakereten alapulnak, amelyben a nyelvtudási szintek különböző részterületekre

bontva vannak ábrázolva. A képzés végén a nyelvtanuló igazolást kap, amelyben többek között értékeli az elért nyelvtudást is (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi (2007) oph.fi.). A tanfolyami keretek között zajló, beilleszkedést elősegítő oktatást segítő, 2013-ban elkészült egy interneten elérhető szolgáltatás, a Kotisuomessa.fi honlap, amelyen finn és svéd nyelvű, otthoni vagy tanfolyamon történő tanuláshoz felhasználható tananyagok találhatók. (A szolgáltatást az Opetushallitus és az Európai Szociális Alap finanszírozza.)

A nyelvtanulók részt vehetnek egy országos nyelvvizsgán, az ún. „általános nyelvvizsgán”, amely a beilleszkedést elősegítő oktatás szerves része is lehet. A nyelvvizsgákon a nyelvvizsgáló nyelvtudását méri fel olyan gyakorlati helyzetekben, amelyekben Finnországban egy felnőttnek tudnia kell beszélni, írni, érteni és olvasni idegen nyelven, esetünkben finnül vagy svédül. Az általános nyelvvizsga alap-, közép- és felsőfokon tehető le, és társalgási, beszédértési, írásbeli és szövegértési egységekből áll össze. A középfokú finn vagy svéd nyelvvizsgával lehet igazolni az állampolgársági kérelemhez szükséges nyelvtudást is. Az általános nyelvvizsgák állami típusú nyelvvizsgák, és az Opetushallitus szervezi azokat. Finn nyelvből évente négyszer szerveznek középfokú nyelvvizsgát.¹¹ Az országban számos intézmény szervez nyelvvizsga-előkészítőket.

4.1. A felnőtt migránsok sajátos igényű csoportjai – a Palmenia Központ

A felnőtt bevándorlók között több olyan csoport is van, amelyek képzését azok sajátos igényeire kell szabni. Az egyik ilyen csoport az írni-olvasni nem tudók csoportja, akik származási országukban csak hiányos képzést kaptak vagy nem részesültek semmilyen képzésben. Az ilyen személyek képzését az Opetushallitus külön rájuk vonatkozó ajánlása szabályozza (Luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien koulutus, 2006), és számukra személyre szabott oktatási programok és tananyagok léteznek. A fiatal bevándorlók csoportjánál különös figyelmet fordítanak az általuk már elvégzett, általános műveltséget nyújtó alapfokú képzés felmérésére és ennek célszerű kiegészítésére. Az ő esetükben igen nagy hangsúlyt kap a tanulmányi tanácsadási és karriertervezési szolgáltatás nyújtása is.

Egy újabb sajátos csoport a főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezők csoportja. Ők honosítási kérelemmel fordulhatnak az Oktatási Tanácshoz, vagy bizonyos végzettségek esetén más szervekhez. A honosítási eljárásról részletes információk találhatóak az oph.fi honlapon (www.oph.fi/tutkintojen_tunnustaminen). A főiskolai vagy egyetemi diploma honosítása részét képezheti a beilleszkedést elősegítő oktatásnak. A felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek gyakran komoly tapasztalatokkal rendelkeznek a nyelvtanulás terén, és ennek következtében finn vagy svéd nyelvi tanulmányaikban az átlagos bevándorlóknál gyorsabban haladnak. A nagyobb városokban indítanak is olyan nyelvtanfolyamokat, amelyeket kifejezetten e csoport számára terveznek. Ezek a tanfolyamok általában nem szerves részei a beilleszkedést elősegítő

¹¹ www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/kielitutkinnot/yleiset_kielitutkinnot

oktatásnak, de támogatást lehet kapni hozzájuk. Saját nyelvi képzési programjai vannak a szakfőiskoláknak és az egyetemeknek is, s ezeket gyakran a nyelvi lektorátusok valósítják meg. A felsőfokú intézményekben a nyelvi képzés mértéke intézményenként változik. A következőkben egy konkrét példán mutatjuk be, hogyan valósul meg a gyakorlatban a főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkező migránsok képzése. Bemutatjuk a Palmenia¹² Központot, ahol társszerzőnk, Irene Wichmann dolgozik.

A fővárosban és környékén a bevándorlók és ezen belül a felsőfokú képzettséggel rendelkező bevándorlók száma magasabb, mint az ország többi részén, ezért az országnak ezen a területén van néhány olyan intézmény, amely kifejezetten az ő igényeikre szabott képzéseket szervez. A Helsinki Egyetem Palmenia Oktatásfejlesztési és Továbbképző Központja olyan egyetemi továbbképzési intézmény, amely már több mint tíz éve szervez ilyen jellegű képzéseket. A korábbi években ezeket általában a Munkaügyi Igazgatóság finanszírozta, az utóbbi időkben ez a forrás azonban apadni kezdett. Az évente két ízben rendezett, körülbelül fél évig tartó, felsőfokú végzettséggel rendelkező migránsokat megcélzó karriertámogató képzések nagyon népszerűek voltak. Mostanában az Opetushallitus és az Oktatásügyi és Kulturális Minisztérium finanszíroz olyan képzéseket, amelyeket egy bizonyos szakmával rendelkezők csoportjának igényeire (pl. tanárokként) terveznek. A képzés részei a nyelvtanulás, valamint az adott szakmai körbe tartozó tanulmányok, amelyekkel a migráns személy kiegészítheti korábbi végzettségét a finn követelményeknek megfelelőre. A Palmenia e képzések tervezésekor együttműködik a Helsinki Egyetem különböző intézményeivel és tanszékeivel, illetve más egyetemekkel és főiskolákkal. Jelenleg például a negyedik egymás utáni évben képeznek a Palmenia-ban finn mint második nyelv tanárokat. Ezen migránsok és finn anyanyelvűek is részt vesznek. Van ezenkívül pedagógiai, szociális területre és irodai munkára (könyvelőnek) felkészítő, valamint egy kétéves, éppen befejeződött, tanítóknak és felnőttoktatóknak tanári szakot nyújtó képzés. Az általános nyelvvizsga közép- és felsőfokára felkészítő tanfolyamokat is tartanak. A Palmenia az egyik felelőse ezen nyelvvizsgák megszervezésének is. A Palmenia képzéseire való felvétel minimális feltétele a B1-es szintű nyelvtudás, mivel az ott tanulók által képviselt szakmákban általában felsőfokú finn nyelvtudás szükséges. A 2013-14-es tanévben körülbelül kétszáz résztvevő járt a fent említett tanfolyamokra. A képzésekhez tartozó társadalomtudományi, informatikai és „a munka világához” kapcsolódó ismereteket integrálják a finn nyelvi tanulmányokba úgy, hogy az egész oktatás finn nyelven folyik. A felsőfokú képzettséggel rendelkező bevándorlók esetében kiemelt szerepet kap a tanulmányokra és munkavállalásra felkészítő tanácsadás, mivel erre az alapfokú nyelvtudást megcélzó tanfolyamokon nemigen szokott lehetőség lenni. Az elegendő mennyiségű nyelvtanulásnak és karriertanácsadásnak rendkívül fontos szerepe van e sajátos csoport munkavállalásában, és a tapasztalat azt mutatja, hogy a képzéseken való részvétel segít a felnőtteknek az elhelyezkedésben. A felsőfokú képzettséggel rendelkező bevándorlók olyan erőforrást képviselnek, amelynek kiaknázására még további lépéseket lehetne tenni.

¹² A Palmenia neve 2015 májusa óta Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämisspalvelut.

A hagyományosan a migránsok beilleszkedését megcélzó képzéseken túl nagy számban található az országban további olyan intézményeket, amelyek migránsoknak szervezett tanfolyamain térítés ellenében részt lehet venni. Ilyen kurzusokat pl. esti gimnáziumok, népfőiskolák, főiskolák és magán nyelviskolák is tartanak minden szinten.

5. Összegzés

Jelen cikkünkben igyekeztünk rövid áttekintést nyújtani a finnországi bevándorlók képzési formáiról, különös tekintettel finnoktatásukra. Ilyen behatárolt keretek között nincs lehetőség részletesen bemutatni a különböző szinten oktató intézmények és minden célcsoport képzési formáit, de reméljük, hogy az olvasó fő vonalaiban betekintést nyert a témába. A bevándorlók száma Finnországban folyamatosan nő, és ez szükségszerűen magával hozza a képzési formák rugalmassá tételét és folyamatos továbbfejlesztését. Ezt célozza meg például az általános iskolák és gimnáziumok tanterveinek most folyó tervezési munkája, és hatással van a tanárképzés és az oktatástechnológia továbbfejlesztési igényére is.

Irodalom

- Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi (2007) oph.fi.
- Honko, Mari 2013: Alakouluikäisten leksikaalinen tieto ja taito: toisen sukupolven suomi ja S1-verrokki (Lexical knowledge and skills of school-age children: Finnish of second generation and the L1-peers). *Acta Electronica Universitatis Tamperensis*, <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94544/978-951-44-9251-8.pdf?sequence=1>
- Ikonen, Kristiina 2005: Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. *Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi*, 9–25.
- Illés-Molnár Márta 2010: A magyar mint származási nyelv módszertanához. *THL2* 2010/1-2: 67–81.
- Kovács Magdolna 2011: Adalékok a finnországi magyarok nyelvi helyzetéhez: a finn nyelvpolitika keretei és a vele kapcsolatos attitűdök. in: Csúcs Sándor – Falk Nóra – Tóth Viktória – Zaicz Gábor (szerk.), *Congressus XI Internationalis Fenno-ugristarum* Piliscsaba 2010. IV. kötet. Piliscsaba: Reguly Társaság, 256–263.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Opetushallitus
- Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien koulutus 2006. Opetushallitus
- Maahanmuuttajien koulutus Suomessa- tilannekatsaus 2011. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2011:3.
- Nissilä, Leena – Mustaparta, Anna-Kaisa 2005: Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. *Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi*, 81-117.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus